

**Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»**

Кафедра філософії і педагогіки

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Нестерова О.Ю.

«14» лютого 2023 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Формування національної свідомості: український вимір»**

Галузь знань	Всі галузі знань
Спеціальність	Всі спеціальності
Освітній рівень.....	Третій (освітньо-науковий)
Освітня програма	Всі освітні програми
Статус	вибіркова
Загальний обсяг	4 кредити ЄКТС (120 годин)
Форма підсумкового контролю	Диференційований залік
Термін викладання	2 семестр (4 чверть)
Мова викладання	Українська

Викладачі: проф. Шабанова Ю.О., доц. Жижченко В.П.

Робоча програма навчальної дисципліни **«Формування національної свідомості: український вимір»** для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти для освітньо-наукової програми «Філософія», спеціальності 033 Філософія / Нац. техн. ун-т. «Дніпровська політехніка», каф. філос. і пед. – Д. : НТУ «ДП», 2023. – 14 с.

Розробник:

Шабанова Юлія Олександрівна, професор кафедри філософії і педагогіки, доктор філософських наук, професор

Жижченко Валерій Петрович, доцент кафедри філософії і педагогіки, кандидат філософських наук, доцент

Робоча програма регламентує:

- мету дисципліни;
- дисциплінарні результати навчання, сформовані на основі трансформації очікуваних результатів навчання освітньої програми;
- обсяг і розподіл за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять;
- програму дисципліни (тематичний план за видами навчальних занять);
- алгоритм оцінювання рівня досягнення дисциплінарних результатів навчання (шкали, засоби, процедури та критерії оцінювання);
- інструменти, обладнання та програмне забезпечення;
- рекомендовані джерела інформації.

Робоча програма призначена для реалізації компетентнісного підходу під час планування освітнього процесу, викладання дисципліни, підготовки студентів до контрольних заходів, контролю провадження освітньої діяльності, внутрішнього та зовнішнього контролю забезпечення якості вищої освіти, акредитації освітніх програм у межах спеціальності.

Погоджено рішенням науково-методичної комісії спеціальності 033 Філософія (протокол № 2 від 29.09.2022).

ЗМІСТ

1 МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	4
2 ОЧІКУВАНІ ДИСЦИПЛІНАРНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ	4
3 ОБСЯГ І РОЗПОДІЛ ЗА ФОРМАМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ТА ВИДАМИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ	4
4 ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ ЗА ВИДАМИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ.....	5
5 ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ.....	7
6 ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	13
7 РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ.....	13

1 МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИЦИПЛІНИ

Мета дисципліни – обґрунтувати основи української національної свідомості на тлі розуміння неповторності української національної ідентичності, основ української культури, базових факторів української національної ідеї та перспектив її реалізації у вітчизняному суспільстві в контексті самобутності української ментальності. Практичне завдання викладання дисципліни: розвинути практичні навички критичного мислення та свідомого патріотизму при формуванні особистісної соціальної позиції та здійсненні наукових досліджень в інтересах зміцнення державності України.

Реалізація мети вимагає трансформації програмних результатів навчання в дисциплінарні та адекватний відбір змісту навчальної дисципліни за цим критерієм

2 ОЧІКУВАНІ ДИСЦИПЛІНАРНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Дисциплінарні результати навчання (ДРН)	
шифр ДРН	Зміст
ДРН1	Усвідомлювати соціально-історичні джерела формування неповторності української культури, ментальності, національної ідентичності як самобутнього ідейного стрижня сучасного розвитку України.
ДРН 2	Володіти теоретичним здобутком української культури, історії філософії та вітчизняної інтелектуальної спадщини
ДРН 3	Критично переосмислювати та трансформувати теоретичні ідеї та практичні здобутки української культури для формування національної самосвідомості та відповідально-патріотичної позиції сучасного українського науковця

3 ОБСЯГ І РОЗПОДІЛ ЗА ФОРМАМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ТА ВИДАМИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ

Вид навчальних занять	Обсяг, години	Розподіл за формами навчання, години					
		Денна		Вечірня		Заочна	
		аудиторні заняття	самостійна робота	аудиторні заняття	самостійна робота	аудиторні заняття	самостійна робота
Лекційні	60	22	38	22	38	6	66
Практичні	60	14	46	14	46	6	42
Лабораторні	-	-	-	-	-	-	-
Семінари	-	-	-	-	-	-	-
РАЗОМ	120	35	85	35	85	12	108

4 ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ ЗА ВИДАМИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ

Шифри ДРН	Види та тематика навчальних занять	Обсяг складових, години
	ЛЕКЦІЇ	60
ДРН1	1. Свідомість, її походження та соціальна сутність	8
	1.1 Свідомість та її структура 1.2 Філософське розуміння свідомості 1.3 Психологічний вимір поняття «свідомість» 1.4 Буденна та теоретична свідомість 1.5 Індивідуальна та суспільна свідомість 1.5 Моральна свідомість та національний вимір	
ДРН1	2. Національна культура України	8
	2.1 Соціально-історичні джерела формування української культури 2.3 Етичні аспекти української культури 2.4 Релігійна поліверсійність української культури 2.5 Мова як виразник духовної самобутності української культури 2.6 Мистецький простір образно-символічної специфіки української культури	
ДРН1	3. Українська ментальність	8
	3.1 Поняття ментальності в філософії й психології 3.2 Географічні та демографічні фактори формування української ментальності 3.3 Соціокультурні витоки формування неповторності української ментальності 3.4 Національний дух як стрижень української ментальності 3.5 Цінність свободи та прагнення до збереження самобутності як фундамент формування української ментальності	
ДРН2	4. Формування гуманістичних цінностей української ментальності	

Шифри ДРН	Види та тематика навчальних занять	Обсяг складових, години
	<p>4.1 Розвиток ідей Гуманізму та Реформації в Європі й зокрема в Україні.</p> <p>4.2 Сутність ренесансного гуманізму та його особливості в умовах України. Погляди Юрія Дрогобича, Павла Русина та Лукаша з Нового Міста. Погляди Станіслава Оріховського.</p> <p>4.3. Роль Острозького культурно-освітнього центру в розвитку української думки.</p> <p>4.4. Вплив ідей Реформації на розвиток філософської думки України. Погляди Івана Вишенського.</p> <p>4.5. Філософська думка в братських школах. Вчений гурток Києво-Печерської лаврської друкарні.</p>	8
ДРН1 ДРН2	<p>5. Українська національна ідея</p> <p>5.1 Поняття національної ідеї</p> <p>5.2 Історичні обставини та ментальне середовище становлення української національної ідеї в українській філософії XIX ст.</p> <p>5.3 Ідеї Просвітництва в українській культурі</p> <p>5.5 Філософія українського романтизму.</p> <p>5.6. Діяльність М.О. Максимовича.</p> <p>5.7. Заснування, діяльність і доля Кирило-Мефодіївського братства</p> <p>5.10 Роль громадівців у формуванні української національної ідеї.</p> <p>5.11 Філософські та соціально-політичні ідеї М.П.Драгоманова, О.О. Потебні</p> <p>5.12 Особливості філософських поглядів представників «Молодої України». І. Я. Франко, Т. А. Зіньківський</p> <p>5.13 Національні ідеї в поглядах українських мислителів XX століття. М.І. Міхновський, В.К.Липинський, Д.І. Донцов.</p>	20
ДРН1 ДРН3	<p>6. Теорії ідентичності в контексті проблематики національної свідомості</p> <p>6.1 Соціальна ідентичність</p> <p>6.2 Національна ідентичність: зміст та структура</p> <p>6.3Неповторність української національної ідентичності: характерні риси та специфічність соціокультурного прояву</p> <p>6.4Конституційно-універсалістські принципи формування української національної ідентичності</p>	8

Шифри ДРН	Види та тематика навчальних занять	Обсяг складових, години
	6.5 Самоствердження української національної ідентичності в сучасних соціокультурних умовах	
	ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ	60
ДРНЗ	Свідомість та її практичний вимір	10
ДРНЗ	Особливості української культури	10
ДРНЗ	Вітчизняне мистецтво як прояв етнічної неповторності української культури	10
ДРНЗ	Українські етнічні та релігійні традиції в сучасних трансформаціях	10
ДРНЗ	Національна ідея в творчості українських просвітників	10
ДРНЗ	Від української національної мрії до української національної ідеї: практика визначення	10
Разом		120

5 ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Сертифікація досягнень здобувачів освіти здійснюється за допомогою прозорих процедур, що ґрунтуються на об'єктивних критеріях відповідно до Положення університету «Про оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти».

Досягнутий рівень компетентностей відносно очікуваних, що ідентифікований під час контрольних заходів, відображає реальний результат навчання здобувача освіти за дисципліною.

5.1 Шкали

Оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти НТУ «ДП» здійснюється за рейтинговою (100-бальною) та інституційною шкалами. Остання необхідна (за офіційною відсутністю національної шкали) для конвертації (переведення) оцінок мобільних аспірантів.

Шкали оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти НТУ «ДП»

Рейтингова	Інституційна
90...100	відмінно / Excellent
74...89	добре / Good
60...73	задовільно / Satisfactory
0...59	незадовільно / Fail

Кредити навчальної дисципліни зараховуються, якщо здобувач освіти отримав підсумкову оцінку не менше 60-ти балів. Нижча оцінка вважається академічною

заборгованістю, що підлягає ліквідації відповідно до Положення про організацію освітнього процесу НТУ «ДП».

5.2 Засоби та процедури

Зміст засобів діагностики спрямовано на контроль рівня сформованості знань, умінь/навичок, комунікації, відповідальності і автономії здобувача освіти за вимогами НРК до 8-го кваліфікаційного рівня під час демонстрації регламентованих робочою програмою результатів навчання.

Здобувач освіти на контрольних заходах має виконувати завдання, орієнтовані виключно на демонстрацію дисциплінарних результатів навчання (розділ 2).

Засоби діагностики, що надаються здобувачами освіти на контрольних заходах у вигляді завдань для поточного та підсумкового контролю, формуються шляхом конкретизації вихідних даних та способу демонстрації дисциплінарних результатів навчання.

Засоби діагностики (контрольні завдання) для поточного та підсумкового контролю дисципліни затверджуються кафедрою.

Види засобів діагностики та процедур оцінювання для поточного та підсумкового контролю дисципліни подано нижче.

Засоби діагностики та процедури оцінювання

ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ			ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ	
навчальне заняття	засоби діагностики	Процедури	засоби діагностики	Процедури
лекції	контрольні завдання за кожною темою	виконання завдання під час лекцій	комплексна контрольна робота (ККР)	визначення середньозваженого результату поточних контролів; виконання ККР під час іспиту за бажанням студента
практичні	контрольні завдання за кожною темою	виконання завдань під час практичних занять та під час виконання завдань під час самостійної роботи		

Під час поточного контролю лекційні заняття оцінюються шляхом визначення якості виконання контрольних конкретизованих завдань. Практичні заняття оцінюються якістю виконання контрольного завдання.

Якщо зміст певного виду занять підпорядковано декільком дескрипторам, то інтегральне значення оцінки може визначатися з урахуванням вагових коефіцієнтів, що встановлюються викладачем.

За наявності рівня результатів поточних контролів з усіх видів навчальних занять не менше 60 балів, підсумковий контроль здійснюється без участі студента шляхом визначення середньозваженого значення поточних оцінок.

Незалежно від результатів поточного контролю кожен студент під час екзамену має право виконувати ККР, яка містить завдання, що охоплюють ключові дисциплінарні результати навчання.

Кількість конкретизованих завдань ККР повинна відповідати відведеному часу на виконання. Кількість варіантів ККР має забезпечити індивідуалізацію завдання.

Значення оцінки за виконання ККР визначається середньою оцінкою складових (конкретизованих завдань) і є остаточним.

Інтегральне значення оцінки виконання ККР може визначатися з урахуванням вагових коефіцієнтів, що встановлюється кафедрою для кожного дескриптора НРК.

5.3 Критерії

Реальні результати навчання студента ідентифікуються та вимірюються відносно очікуваних під час контрольних заходів за допомогою критеріїв, що описують дії студента для демонстрації досягнення результатів навчання.

Для оцінювання виконання контрольних завдань під час поточного контролю лекційних і практичних занять в якості критерія використовується коефіцієнт засвоєння, що автоматично адаптує показник оцінки до рейтингової шкали:

$$O_i = 100 a/m,$$

де a – число правильних відповідей або виконаних суттєвих операцій відповідно до еталону рішення; m – загальна кількість запитань або суттєвих операцій еталону.

Індивідуальні завдання та комплексні контрольні роботи оцінюються експертно за допомогою критеріїв, що характеризують співвідношення вимог до рівня компетентностей і показників оцінки за рейтинговою шкалою.

Зміст критеріїв спирається на компетентнісні характеристики, визначені НРК для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (подано нижче).

Загальні критерії досягнення результатів навчання для 8-го кваліфікаційного рівня за НРК

Опис кваліфікаційного рівня	Вимоги до знань, умінь/навичок, комунікації, відповідальності і автономії	Показник оцінки
<i>Знання</i>		

Опис кваліфікаційного рівня	Вимоги до знань, умінь/навичок, комунікації, відповідальності і автономії	Показник оцінки
<p>• найбільш передові концептуальні та методологічні знання в галузі науково-дослідної та/або професійної діяльності і на межі предметних галузей</p>	Відповідь відмінна – правильна, обґрунтована, осмислена.	95-100
	<p>Характеризує наявність:</p> <ul style="list-style-type: none"> - спеціалізованих концептуальних знань на рівні новітніх досягнень; - критичне осмислення проблем у навчанні та/або професійній діяльності та на межі предметних галузей <p>Відповідь містить негрубі помилки або описки</p>	90-94
	Відповідь правильна, але має певні неточності	85-89
	Відповідь правильна, але має певні неточності й недостатньо обґрунтована	80-84
	Відповідь правильна, але має певні неточності, недостатньо обґрунтована та осмислена	74-79
	Відповідь фрагментарна	70-73
	Відповідь демонструє нечіткі уявлення студента про об'єкт вивчення	65-69
	Рівень знань мінімально задовільний	60-64
	Рівень знань незадовільний	<60
Уміння		
<p>• критичний аналіз, оцінка і синтез нових та складних ідей;</p> <p>• розроблення та реалізація проектів, включаючи власні дослідження, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язання значущих соціальних, наукових, культурних, етичних та інших проблем</p>	<p>Відповідь характеризує уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> - виявляти проблеми; - формулювати гіпотези; - провадити інноваційну діяльність; - інтегрувати знання; - оновлювати знання; - розв'язувати проблеми; - провадити інноваційну діяльність; - провадити наукову діяльність 	95-100
	Відповідь характеризує уміння застосовувати знання в практичній діяльності з негрубими помилками	90-94
	Відповідь характеризує уміння застосовувати знання в практичній діяльності, але має певні неточності при реалізації однієї вимоги	85-89
	Відповідь характеризує уміння застосовувати знання в практичній діяльності, але має певні неточності при реалізації двох вимог	80-84

Опис кваліфікаційного рівня	Вимоги до знань, умінь/навичок, комунікації, відповідальності і автономії	Показник оцінки
	Відповідь характеризує уміння застосовувати знання в практичній діяльності, але має певні неточності при реалізації трьох вимог	74-79
	Відповідь характеризує уміння застосовувати знання в практичній діяльності, але має певні неточності при реалізації чотирьох вимог	70-73
	Відповідь характеризує уміння застосовувати знання в практичній діяльності при виконанні завдань за зразком	65-69
	Відповідь характеризує уміння застосовувати знання при виконанні завдань за зразком, але з неточностями	60-64
	Рівень умінь незадовільний	<60
Комунікація		
<ul style="list-style-type: none"> • спілкування в діалоговому режимі з широкою науковою спільнотою та громадськістю в певній галузі наукової та/або професійної діяльності 	<p>Зрозумілість відповіді (доповіді). Мова:</p> <ul style="list-style-type: none"> - правильна; - чиста; - ясна; - точна; - логічна; - виразна; - лаконічна. <p>Комунікаційна стратегія:</p> <ul style="list-style-type: none"> - послідовний і несуперечливий розвиток думки; - наявність логічних власних суджень; - доречна аргументації та її відповідність відстоюваним положенням; - правильна структура відповіді (доповіді); - правильність відповідей на запитання; - доречна техніка відповідей на запитання; - здатність робити висновки та формулювати пропозиції; - використання іноземних мов у професійній діяльності 	95-100
	Достатня зрозумілість відповіді (доповіді) та доречна комунікаційна стратегія з незначними хибами	90-94
	Добра зрозумілість відповіді (доповіді) та доречна комунікаційна стратегія (сумарно не реалізовано три вимоги)	85-89
	Добра зрозумілість відповіді (доповіді) та доречна комунікаційна стратегія (сумарно не реалізовано чотири вимоги)	80-84

Опис кваліфікаційного рівня	Вимоги до знань, умінь/навичок, комунікації, відповідальності і автономії	Показник оцінки
	Добра зрозумілість відповіді (доповіді) та доречна комунікаційна стратегія (сумарно не реалізовано п'ять вимог)	74-79
	Задовільна зрозумілість відповіді (доповіді) та доречна комунікаційна стратегія (сумарно не реалізовано сім вимог)	70-73
	Задовільна зрозумілість відповіді (доповіді) та комунікаційна стратегія з хибами (сумарно не реалізовано дев'ять вимог)	65-69
	Задовільна зрозумілість відповіді (доповіді) та комунікаційна стратегія з хибами (сумарно не реалізовано 10 вимог)	60-64
	Рівень комунікації незадовільний	<60
<i>Автономність та відповідальність</i>		
<ul style="list-style-type: none"> • ініціювання інноваційних комплексних проектів, лідерство та повна автономність під час їх реалізації; • соціальна відповідальність за результати прийняття стратегічних рішень; • здатність саморозвиватися і самовдосконалюватися протягом життя, відповідальність за навчання інших 	<p>Відмінне володіння компетенціями:</p> <ul style="list-style-type: none"> - використання принципів та методів організації діяльності команди; - ефективний розподіл повноважень в структурі команди; - підтримка врівноважених стосунків з членами команди (відповідальність за взаємовідносини); - стресовитривалість; - саморегуляція; - трудова активність в екстремальних ситуаціях; - високий рівень особистого ставлення до справи; - володіння всіма видами навчальної діяльності; - належний рівень фундаментальних знань; - належний рівень сформованості загальнонавчальних умінь і навичок 	95-100
	Упевнене володіння компетенціями автономності та відповідальності з незначними хибами	90-94
	Добре володіння компетенціями автономності та відповідальності (не реалізовано дві вимоги)	85-89
	Добре володіння компетенціями автономності та відповідальності (не реалізовано три вимоги)	80-84
	Добре володіння компетенціями автономності та відповідальності (не реалізовано чотири вимоги)	74-79
	Задовільне володіння компетенціями автономності та	70-73

Опис кваліфікаційного рівня	Вимоги до знань, умінь/навичок, комунікації, відповідальності і автономії	Показник оцінки
	відповідальності (не реалізовано п'ять вимог)	
	Задовільне володіння компетенціями автономності та відповідальності (не реалізовано шість вимог)	65-69
	Задовільне володіння компетенціями автономності та відповідальності (рівень фрагментарний)	60-64
	Рівень автономності та відповідальності незадовільний	<60

6 ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Технічні засоби навчання: мультимедійна установка
Дистанційна платформа MOODLE (www.do.nmu.org.u)
Використання MSTeams (<https://teams.microsoft.com/>)

7 РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Бурий А.Р. Історія української філософії. Навчально-методичний комплекс. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2017. – 394 с.
2. Історія української культури: Курс лекцій (під загальною редакцією доктора історичних наук С.О.Костишевої. – К.: ІВЦ „Видавництво „Політехніка”, 2010. – 334 с.
3. Культура України: тезаурус і персоналії. Видання 2-ге, виправлене та доповнене. За ред. Л. В. Анучиної, О. А. Стасевської, О. В. Уманець; [наук. ред. О. В. Лозовой]. Харків: Право. 2019. 272 с.
4. Лозовий В.О. Українська культура / Підручник. – К.: Право, 2021. 400 с.
5. Русин М. Ю., Огородник І. В. та ін. Історія української філософії: Навчальний посібник / К. : "Київський університет", 2008.- 591 с.
6. Тисяча років української філософської думки. Антологія: у 2-х томах. / Укладач Андрій Бурий. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2018.
7. Федів Ю.О., Мозгова Н.Г. Історія української філософії: Навчальний посібник. – К.: Україна, 2001. – 512 с

Додаткова література

1. Горський В.С. Історія української філософії: Курс лекцій.- Київ: Наукова думка, 1996.- 286 с.
2. Винниченко, Володимир. Конкордизм. Система будовання щастя: Етико-філософський трактат. – К.: Укр. письменник, 2011. – 335 с.
3. Документи Кирило-Мефодіївського братства. Див.: <http://thales2002.narod.ru/kmb.html>
4. Драгоманов М.П. Вибране. – К.: Либідь, - 688 с.
- Костомаров М. І. Закон Божий (Книга буття українського народу).— К.: Либідь, 1991.— 40 с. А також: http://thales2002.narod.ru/kstmrw_1.html
5. В.П. Жижченко. Становлення і розвиток української національної ідеї в українській філософії ХІХ ст.: Конспект лекції. – Дніпро: НТУ "ДП", 2021

6. Розвиток філософської думки в Україні : навч. посібник ; [Електронний ресурс] / [за ред. проф. Ю. М. Вільчинського]. — 3-тє вид., перероб. і доп. — К. : КНЕУ, 2014.

7. Шабанова, Ю.О., Тарасова, Н.Ю., Дичковська, О.Я. Історія української культури. / Навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей денної та заочної форм навчання. — Д: НГУ, 2012. — 141 с.

Навчальне видання

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Формування національної свідомості: український вимір»
для здобувачів третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти всіх спеціальностей

Розробник: Юлія Олександрівна Шабанова
Валерій Петрович Жижченко

В авторській редакції

Підготовлено до виходу в світ
у Національному технічному університеті
«Дніпровська політехніка».
49005, м. Дніпро, просп. Д. Яворницького, 19